

Introducere

Istoria celui de-al doilea război mondial continuă să se scrie. Se estimează că anual se publică mii de cărți și zeci de mii de articole despre acest subiect de istorie universală. Desfășurarea celei mai mari înclăștări de forțe pe care a cunoscut-o omenirea a fost și este încă analizată pe numeroase planuri de către istorici, oameni politici, diplomați, militari și reprezentanți ai serviciilor speciale ale statelor aflate în conflict.

Au fost formulate numeroase judecăți în vederea explicării acestui fenomen complex, care a afectat, direct sau indirect, aproape întreaga lume. Dezbaterile pe care conflictul terminat în 1945 continuă să le producă sau să le anime explică nevoia oamenilor de cunoaștere în tot mai mare măsură a adevărului istoric în legătură cu unele dintre marile probleme ale războiului, despre care există convingerea că explicațiile furnizate până în prezent au avut doar un caracter conjunctural, menit să escamoteze circumstanțele de fond care au facilitat declanșarea conflictului de către statele revizioniste sau desfășurarea unor operațiuni politico-militare în anii războiului.

Pe uriașa agendă a cercetării istorice, studierea activității serviciilor speciale de informații ocupă un loc important, datorită contribuției adusă de acestea la desfășurarea marilor momente ale celui de-Al Doilea Război Mondial. Astăzi, putem afirma că multe dintre victoriile militare au fost posibile pe câmpurile de luptă numai după obținerea unei victorii pe „frontul din umbră”.

Descrierea semnificației și rolului unora dintre acțiunile serviciilor speciale se dovedește a fi o întreprindere anevoioasă. Unele fapte vor rămâne, poate, în mod definitiv, necunoscute. Sunt evenimente care, prin trecerea timpului, nu vor mai putea fi prezentate. Altele, însă, ies la iveală și conduc la reevaluări ale ipotezelor unanim acceptate până atunci.

Este sugestiv, în acest sens, episodul petrecut în 1967 la Arhivele Naționale de la Washington. Istoricii militari americani au deschis un seif, în care au avut surpriza să descopere circa 17.000 de microfilme, însumând 18 milioane pagini de documente secrete ale Abwehr-ului. Brusc, operațiuni secrete bine cunoscute până atunci, despre care se scriseseră nenumărate cărți și articole, apăreau acum într-o lumină nouă și, nu de puține ori, diferită.

Totuși, în efortul de a elucida până la capăt adevărul istoric al perioadei aflată în discuție, istoricii continuă să cerceteze arhivele și să asculte martorii supraviețuitori ai evenimentelor. În ultimii ani, studiile cu privire la codurile și cifrurile secrete arată că acestea au jucat un rol esențial în desfășurarea războiului, ajutând Națiunile Unite să obțină victoria împotriva statelor din Axă, ale căror coduri erau decriptate de specialiștii britanici și americani.

Așadar, nu este deloc întâmplător faptul că numeroase fonduri de documente sunt în continuare inaccesibile cercetătorilor, iar altele au intrat numai parțial în circuitul științific. Astăzi, când în aprecierea consecințelor bătăliilor desfășurate luăm în considerare rolul jucat de mașinile de criptat „Enigma” și de aceea de decriptat „Ultra”, multe ipoteze au trebuit reevaluate.

¹ Vladimir Alexe, *Abwehr contra F.B.I.*, Editura Românul, București, 1992, pag. 10-11.

Este interesant, deoarece multe dintre deciziile luate de liderii politici ai marilor puteri la conferințele internaționale (Teheran, Ialta, Potsdam) au influențat destinele a milioane de oameni, lumea occidentală creându-și propriile instituții politice care se vor opune comunismului, cristalizându-se astfel C.E.C.O., C.E.E. și U.E.

Este surprinzător, deoarece legislația națională a multor țări participante la război prevede perioade de 40, 50 sau 60 de ani în care cercetătorii nu au avut acces la fondurile arhivistice. Astfel, în ultimii ani, datorită accesului la noi fonduri arhivistice, devenite accesibile cercetătorilor, au apărut articole, studii și lucrări care aduc o nouă lumină asupra unor evenimente din timpul războiului.

În vederea realizării obiectivului propus în cadrul acestui demers științific, și anume realizarea unei cărți dedicate serviciilor de informații, a trebuit să realizez o temeinică documentare.

Având în vedere greutățile întâmpinate în timpul acestei documentări, multe datorate caracterului special al documentelor serviciilor secrete, am considerat că este necesară realizarea și publicarea prezentei lucrări, care să fie un instrument dedicat pasionaților istoriei serviciilor secrete. Aceasta pentru că numai profunđa cunoaștere a trecutului ne poate ajuta să înțelegem prezentul și, poate, să prevedem unele acțiuni viitoare.

Ca orice lucrare științifică, sunt convins că și aceasta va fi completată, adăugită, îmbunătățită. Această sarcină va reveni cercetătorilor istoriei serviciilor speciale care vor avea un acces mai larg la fondurile documentare ale serviciilor speciale românești din perioada celui de-al doilea război mondial.

Analiza activității serviciilor speciale de informații este una deosebit de complexă. Este cunoscut faptul că arhivele serviciilor speciale de informații au fost „vânate” de către inamicii politici ai celor aflați la guvernare în funcții de conducere, ele constituind puternice „capete de acuzare” ale acestora.

Nu este mai puțin adevărat faptul că aceste arhive au fost „triate” în primul rând de către șefii respectivelor servicii, pentru ca informații compromițătoare să nu se „scurgă” în exterior, dar și de serviciile altor state, amice sau inamice, interesate de informațiile din aceste documente.

Acesta este motivul pentru care cercetarea arhivelor serviciilor speciale este o activitate dificilă, de multe ori concluziile la care ajung cercetătorii fiind repuse în discuție, nuanțate, reinterpretate, în lumina unor noi mărturii și documente.

Până în 1989, istoria serviciilor de informații românești a fost prezentată trunchiat, nerespectând în totalitate adevărul istoric, deoarece ideologia oficială condamna atacarea URSS, de către România și aliatele ei din Axă, în iunie 1941, în vederea recuperării Basarabiei, Bucovinei de Nord și a ținutului Herța ocupate de sovietici cu un an înainte.

Din 1990, România a renunțat la această poziție, începând să apară lucrări generale conținând capitole ce fac referire la acțiunile serviciilor de informații sau lucrări speciale, care analizează rolul jucat de acestea în desfășurarea celui de-al doilea război mondial.

Documentarea acestei lucrări s-a bazat în mare măsură pe studierea, analizarea și interpretarea surselor arhivistice existente în România, precum și pe unele fonduri documentare de la Arhivele Departamentale Ille-et-Villaine din Rennes, Franța. Astfel, la Arhivele Diplomatice ale Minis-

terului Afacerilor Externe am studiat fondul 71/România 1920-1944, urmărind relațiile țării noastre cu aliatele sale, implicate în război, dar și cu statele neutre, iar din 1943, chiar cu statele inamice, în vederea ieșirii din război.

La Arhivele Naționale ale României au prezentat interes fondurile *Președinția Consiliului de Miniștri - Cabinetul Militar Ion Antonescu*, din care au fost studiate documentele referitoare la cele mai importante decizii militare, *Președinția Consiliului de Miniștri - Serviciul Special de Informații*, unde au fost văzute rapoartele informative înaintate conducerii statului și *Casei Regale*, fiind analizate decretul regale.

La Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității am studiat fondul *Documentar*, unde numeroase documente ale S.S.I. fac referire la relațiile României cu statele neutre. Arhivele Departamentale Ille-et-Villaine din Rennes dețin numeroase documente despre acțiunea de eliberare a Franței de către armatele britanică și americană, precum și despre acțiunea de coordonare a acțiunilor militare, diplomatice și politice ale Franței cu aliații din Națiunile Unite.

Remarcabile pentru demararea unui proiect de cercetare pe această temă sunt culegerile de documente, dintre care cele mai importante sunt: „Maniu Iuliu-Antonescu Ion, *Opinii și confruntări politice 1940-1944*”, „*Istoria politică a României între anii 1940-1947, crestomația tranziției dintre două dictaturi*”, „*Documente privind Istoria României între anii 1918-1940*”, „*Stenogramele ședințelor Consiliului de Miniștri. Guvernarea Ion Antonescu*”.

Studii bine documentate, bazate pe un bogat material arhivistic edit, dar și inedit, din arhivele românești și străine, au fost realizate de către istoricii Gheorghe Buzatu „*Din*

istoria secretă a celui de-al doilea război mondial”, 2 vol., „Români în arhivele Kremlinului” și Ion Calafeteanu „Români la Hitler”, care au analizat relațiile internaționale existente între România și marile puteri în ajunul și pe parcursul celui de-al doilea război mondial.

Lucrări interesante despre serviciile de informații românești au publicat Horia Brestoiu - „România și marile bătălii ale frontului secret” și Haralamb Zincă - „Spion” prin arhive secrete, dezvăluind unele din acțiunile acestor servicii.

S-au remarcat ca specialiști în istoria serviciilor secrete românești cercetătorii Cristian Troncotă, autorul lucrărilor „Eugen Cristescu. Asul serviciilor secrete românești. Memorii 1916-1944”, „Omul de taină al Mareșalului”, „România și frontul secret” și Florin Pintilie care a scris „Serviciul Special de Informații din România (1939-1947)”, 2 vol.

Tinerii istorici Cezar Măță („Serviciile secrete ale României în războiul mondial 1939-1945”) și Pavel Moraru („Serviciile secrete și Basarabia 1918-1991”) au publicat și ei lucrări bine documentate, care arată rolul important jucat de aceste organisme pe parcursul desfășurării războiului.

Am ținut cont și de unele contribuții personale, preluând unele concluzii din articolele publicate pe această temă („Poziția Serviciului Special de Informații față de operațiunea *Autonomous*”, „Organizarea și statutul Serviciului Special de Informații”, „Analiza situației internaționale în notele Serviciului Special de Informații”).

Problematica serviciilor secrete de informații a fost tratată și de istorici străini. Remarcabilă este lucrarea coordonată de Claude Quétel, „*Larousse de la Seconde Guerre Mondiale*”, care face o trecere în revistă a tuturor serviciilor de informații ale statelor combatante în război. Lucrări de o valoare perenă au publicat și B.H. Lidell Hart -

„Istoria celui de-al doilea război mondial”, 2 vol., Philippe Mason - „La seconde guerre mondiale - Strategies, moyens, controverses” și David Owen - „Espions - Les grandes affaires et les methodes de profeS.S.I.onnels”.

Unele dintre operațiunile secrete ale serviciilor de informații a fost prezentate de către Jacques de Launay în lucrările sale „Mari decizii ale celui de-al doilea război mondial”, 2 vol., și „Ultimele zile ale fascismului în Europa”, în vreme ce William Stevenson, în lucrarea „I se spunea Temeraru”, analizează colaborarea serviciilor secrete britanice și americane. Memoriile lui Ivor Porter, publicate sub titlul „Operațiunea Autonomous” sunt și ele interesante, autorul fiind unul dintre participanții la operațiunile secrete britanice desfășurate în România.

Utile în realizarea documentării s-au dovedit a fi și periodicele studiate, numeroase articole inedite publicate în revistele „Arhivele totalitarismului”, „Historia” și „Magazin istoric”, aducând percepții noi în istoriografia temei.

Având în vedere rolul important jucat de informațiile primite de la S.S.I. în perioada guvernării Antonescu, în primul capitol al lucrării, intitulat „România și al doilea război mondial (1939-1941)” se face referire la poziția României în perioada cuprinsă între momentul declanșării celei de-a doua conflagrații mondiale și momentul intrării țării noastre în război. Sunt prezentate eforturile depuse de diplomația românească în vederea evitării izolării, pentru limitarea pierderilor teritoriale suferite în anul 1940, precum și pentru „adaptarea la realități”, intrând în alianță cu statele din Axă.

Capitolul al II-lea, numit „Serviciul Special de Informații din România - statut și organizare (1940-1945)”, analizează felul în care era constituit și funcționa principalul serviciu de

informații al statului român, dar și reorganizările sale succesive, determinate de faptul că, din 22 iunie 1941, situația politică, diplomatică și militară se schimbaseră radical prin intrarea țării noastre în război.

Nevoia de informații externe, resimțită de generalul Antonescu la începutul războiului, a condus la întocmirea unor rapoarte informative de către analiștii S.S.I. referitoare atât la statele vecine (iugoslav, grec), cât și la zonele aflate în adâncimea teatrului de operații de pe frontul de est, unde acționa armata română. De asemenea, trebuia realizată monitorizarea strictă a serviciilor de informații aliate, dar și a celor inamice. Toate aceste aspecte sunt analizate în capitolul al III-lea „*Începutul războiului - Rapoarte informative (1941-1944)*”.

Pe măsură ce operațiunile militare se opriseră la Cotul Donului și în Stepa Kalmucă, armata română fiind înfrântă și având pierderi mari în personal și tehnică de luptă, iar sincopel apărute în colaborarea cu germanii erau tot mai dese și mai grave, Antonescu trebuia să monitorizeze și „frontul intern”, pe care acționau atât partidele politice democratice, cât și cele extremiste. Acest rol a revenit S.S.I. condus de Eugen Cristescu și este analizat în cadrul capitolului al IV-lea, numit „*Situația militară și politică (1941-1944)*”.

Reorientarea politică și militară a țării după 23 august 1944 a avut urmări pentru întreaga societate românească, deci și pentru serviciul de informații român. Aceste urmări, unele dramatice pentru personalul serviciului, sunt prezentate în capitolul final al lucrării, „*Schimbarea fronturilor de luptă (1944-1945)*”, unde sunt prezentate și cele mai importante acțiuni informative desfășurate pe frontul de vest, precum și aspecte legate de noul rol al serviciului de informații al statului român.

Lucrarea își propune să studieze, să analizeze și să interpreteze modul în care politica externă a statului român din timpul celui de-al doilea război mondial a fost influențată de informațiile primite din partea S.S.I.

Din cele observate până în acest moment, tema a fost puțin abordată în literatura de specialitate, documentele inedite descoperite în arhivele cercetate de mine stând mărturie în acest sens. Având în vedere aceste aspecte, sper ca lucrarea să lămurească unele chestiuni controversate legate de activitatea Serviciului Special de Informații, serviciu public de informare a șefului statului, aducându-și astfel contribuția la mai buna cunoaștere a activităților instituțiilor statului, știut fiind faptul că cine nu cunoaște istoria, va repeta greșelile trecutului.

